

İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü

Week 11: : İslam Öncesi Türk Kültürü

PROF. DR. YILDIZ DEVECİ BOZKUŞ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

İSLAM ÖNCESİ TÜRK KÜLTÜRÜ

- Türk Tarihinin ilk zamanlar daha ziyade Asya-Avrupa bozkırlarında geçmiştir.
- Türk yaşayışı, düşünce tarzı, inançları, dünya görüşü, örf ve adetleri bozkırların izlerini taşımaktadır.
- Bozkırlar, otlakları ile besiciliğe elverişli kuru tarıma imkân verecek ölçüde rutubetli yüksek yaylalardır.
- Tarihi bir kültürün meydana gelmesi için coğrafi şartlar ve iklim yeterli değildir. İnsan unsuru da önemli rol oynar.

BOZKIR KÜLTÜRÜ:

- Yerleşik kültürlerde, iktisadi açıdan, köylü yalnız kendi ailesine yetecek kadar toprak parçası ile ilgilenirken, bozkır insanı yüzbinlerce hayvanın dağıldığı geniş otlakları düşünmek zorunda idi.
- Yerleşik kültür insanının dünyası sadece evi ve tarlası idi.
- Daima yeni otlaklar için bir iklimden diğerine koşan bozkırlının ise tecrübesi artmış, ufku genişlemiştir.

BOZKIR KÜLTÜRÜ

- 3- Yerleşik kültürdeki hareketsiz, sakin hayata karşılık, bozkır kültüründe canlılık vardı. Kalabalık sürüleri uzak otlaklara sevk etmek, hastalıklardan korunmak, su için mücadele etmek, sürü ve sahiplerinin emniyetini sağlamak hep tecrübe isteyen işlerdi.
- Sürü sahipleri daha iyi korunabilmek, düşmanlara karşı daha kuvvetli olmak amacıyla birleşmeye başladılar.
- Bu topluluklar gittikçe büyüyerek devlet teşkilatına kadar vardır.

BOZKIR KÜLTÜRÜ

- Yerleşik kültürün ilk zamanlarında daha ziyade “aile için haklar” yürürlükte iken bozkır insanı, mücadelecı ve savaşçı nüfus ile toplulukların bir arada huzurlu yaşayabilmeleri için, karşılıklı saygı, sevgi anlayış içinde bir hak ve adalet düzenine inanıyordu.
- Böylece bir hukuki nizam doğmuştur.

SOSYAL YAPI

- Aile (Oğuş): Aile sosyal bünyenin çekirdeği durumundaydı.
- Türk Ailesi anne-baba-çocuktan müteşekkil bugünkü modern aileye benzer küçük aile tipidir.
- Eski Yunan, Roma, İslav aileleri büyük ailelerdi.
- Aile reisi ailenin diđer fertleri üzerinde kesin söz sahibi idi, onlara kendi mülkü gibi muamele ederdi.
- Türklerde ise mülk ortaklığı yalnız ortaklara aitti. Evlenen erkek ve kız baba ocağından hisselerini alarak ayrılır, yeni bir ev kurarlardı.
- Baba evi ise en küçük oğula kalırdı.

İSTİKLÂL

- Devlette gerçek istiklal, bunun yalnız idareci zümre tarafından değil, bütün halk tarafından istenmesiyle belirir.
- Böyle bir ortak bağımsızlık şuuru, Türkler arasında çok eski zamanlardan beri var olagelmiştir.
- Türklerde istiklal duygusunun temeli Türk kültürüne dayanır.
- Bozkırlı Türk her zaman yer değiştirme imkanına sahipti.
- Bu yüzden ağır dış baskılara ve esarete boyun eğmiyordu. Geçim vasıtası olan hayvanlarını alarak hür iklimlere doğru gidebilmekte idi.
- Bozkırlının bu davranışında kendisine en büyük yardımcısı at idi.
- Bozkır'ın güç yaşama şartları onun için hayat mücadelesinde iyi bir öğretici idi.

TÖRE

- Eski Türk heyetini düzenleyen hukuki kaidelerin bütünüdür.
- Töre çevre ve şartlara uygun yaşayabilmenin gerekli kıldığı yeniliklere kendini uydurabilmekteydi.
- Türk hükümdarları pratik idareciler oldukları için yerine ve zamana göre meclislerin tasvibini alarak töreye yeni hükümler getirebiliyorlardı.

DİNİ İNANÇ

- Eski Türk devletlerinde dini inançlar üç noktada toplanmaktaydı.
- Tabiat Kuvvetlerine İnanma: Türkler tabiatta bir takım gizli kuvvetlerin varlığına inanırlardı.
- Coğrafi görünüm ve maddeler aynı zamanda birer ruh idiler Ayrıca güneş, ay, yıldızlar tabiat olayları ruh-tanrılar tasavvur edilmişti.
- Uygurlar sefere çıkmadan önce ayın ve yıldızların hareketlerini kontrol etmişlerdir

ATALAR KÜLTÜ

- Atalara ait hatıralar kutlu sayılır, ölmüş büyüklere saygı duyulurdu.
- Kurban olarak hayvan kesilirdi.
- Gök-Tanrı Dini: Tabiat kuvvetlerine inanma, atalar kültü eski çağlarda bir çok kavimlerde mevcut olduğu halde Gök-Tanrı dini yalnız Türklere görülür.

TEŐKİLAT: DEVLET BAŐKANI

- İslam öncesi Türk devletlerinde hükümdarlar tanhu, kagan, han, yabgu, ilteber gibi unvanlar taşımışlardır.
- Hükümdarlık belgeleri ise; otağ (hakan çadırı), örgin (taht), tug (sancak), davul, kotuz (sorguç) idi. Tahtlar, altından yapılırdı.
- Tugların tepesine altın bir kurt başı takılırdı. Hükümdarların tahta çıkışı, Onu bir keçe seccade veya hali üzerine oturtarak, yahut da kalkan üzerinde havaya kaldırarak kutlanırdı.

İKTİSADİ HAYAT : HAYVANCILIK

- Bozkır Türk ekonomisinin esasını çobanlık ve hayvan besiciliği teşkil eder, at ve koyun en önemli unsurlardır.
- Ağır hareketli kocabaş hayvanlar bozkır ekonomisinde yer almaz.
- Bu hayvanlar daha ileriki çağlarda tarımla birlikte Türk toplulukları arasına girmiştir.
- Domuz ise Türkler arasında hiç sevilmemiş ve beslenmemiştir.

ESKİ TÜRKLERDE ŐEHİR VE ŐEHİRCİLİK

- Türk hayatında esas, mevsimlere göre hayat-tır. Her mevsim ayrı, iskan yerlerinde geçirilir.
- Bunların her birisinin belirli bir yeri vardır.
- Kış mevsimi kışlakta, Yaz, yaz-lakta, yay (yani Őimdiki yaz) yaylakta, güz, mevsimi de güzlekte geçirilir.
- Bunların kendi içinde bölünmesi farklıdır.
- Sıcak yerlerde yaylakta geçirilen süre çok olduğu gibi, soğuk yerlerde kışlakta geçirilen süre en uzunudur. Böylece hayat, dört mevsime göre ayrı ayrı mekanlarda geçirilebiliyordu.
- Gerçi yaz ve güz mevsimleri, kısa süreli olduğu için ihmal edilebilirse de, hayat yine de iki ayrı mekanda, yaylak ve kışlakta geçerci.

KAYNAKÇA

- Ahmet TAŞAĞIL vd., Orta Asya Türk Tarihi (Edt. Ahmet Kanlıdere), Anadolu Üniv. Yay., Eskişehir, 2013.
- Zerrin Günal, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, pp.89- 104.
- Çandarlıoğlu, G. (2003). İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, pp.76-80.
- Bedirhan, Y. (2019). İslâm Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü. Eğitim Yayınevi, pp.155-160.
- Peter B. Golden, Türk Halkları Tarihine Giriş, Çev: Osman Karatay, Ötüken Yay., 1992, pp. 105-115.
- Peter B. Golden, Türk Halkları Tarihine Giriş, Çev: Osman Karatay, Ötüken Yay., 1992, pp. 243-272.
- Yaşar Bedirhan, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, Nobel Yay., 2011, Ankara, pp.168-174.
- Muharrem Kesik, İlk Türk İslam Devletleri Tarihi, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- İsmail Güven, İslam Öncesi Türk Kültürü ve Tarihi Ders Notları, 2020.
- Muahmmmed Şahin, Türk Tarihi ve Kültürü, Okutman Yay., Ankara, 2010.